

بازار زیر سایه سنگین گرانی

همزمان با تشدید فشارهای اقتصادی و تبعات جنگ، دولت و نهادهای نظارتی مقابله با احتکار و گرانفروشی را تشدید کرده‌اند؛ اما بازار همچنان درگیر التهاب قیمت‌ها و نگرانی‌های معیشتی است

گیرد. این سخنان در واقع تلاشی برای تفکیک دو ساحت متفاوت است: نخست، گرانی‌هایی که از فشار هزینه‌های تولید، محدودیت‌های جنگی و تنگناهای اقتصادی ناشی می‌شود؛ و دوم، تخلفاتی که با انگیزه سودجویی، بار مضاعفی بر دوش مردم تحمیل می‌کند. اندکی بعد، معاون اول رئیس‌جمهور نیز همین رویکرد را در نشست ستاد هماهنگی اقتصادی دولت برجسته کرد. محمدرضا عارف با ارزیابی عملکرد دولت در مدیریت شرایط ویژه اخیر، تجربه اداره کشور در دو مقطع جنگ ۱۲ روزه و جنگ رمضان را موفق دانست و تأکید کرد که سیاست‌گذاری‌های جدید، به‌ویژه در عرصه اقتصاد، باید متناسب با جایگاه تازه جمهوری اسلامی ایران در معادلات منطقه‌ای و جهانی طراحی شود.

برخورد قاطع با متخلف

عارف در ادامه، ضمن اشاره به فشارهای ناشی از جنگ رمضان، تحریم‌ها و محاصره اقتصادی، تصریح کرد که بخشی از گرانی‌ها معلول همین متغیرهای بیرونی است؛ اما در کنار آن، بخشی دیگر مستقیماً به گرانفروشی و احتکار بازمی‌گردد؛ پدیده‌ای که به‌باور او باید بی‌هیچ اغماضی با آن مقابله شود. معاون اول رئیس‌جمهور از نهادهای نظارتی، اصناف و سازمان تعزیرات خواست با این تخلفات، برخوردی قاطع، جدی و غیرقابل چشم‌پوشی داشته باشند. او البته بر این نکته نیز انگشت گذاشت که شمار متخلفان اندک است و بخش بزرگی از اصناف و تولیدکنندگان، در روزهای جنگ، حتی از سود خود کاستند تا در خدمت مردم و کشور بمانند. همزمان، وزارتخانه‌هایی چون صنعت، معدن و تجارت و جهاد کشاورزی نیز در خط مقدم تأمین مایحتاج عمومی و تنظیم بازار قرار دارند. وزیر جهاد کشاورزی در روزهای گذشته اعلام کرده است که تاکنون در حوزه کالاهای اساسی، گرانفروشی خاصی گزارش نشده و بخش مهمی از افزایش قیمت‌ها بیش از آنکه ناشی از تخلف باشد، از رشد هزینه‌های تولید و قیمت تمام‌شده کالاهای سرچشمه می‌گیرد. غلامرضا نوری قزلبچه با این حال تأکید کرده که همه دستگاه‌های نظارتی، تعزیرات و مجموعه وزارت جهاد کشاورزی برای جلوگیری از هرگونه گرانفروشی احتمالی پای کار هستند. او همچنین با یادآوری سهم ۹۹ درصدی بخش خصوصی در تولید محصولات کشاورزی، تداوم امنیت غذایی کشور را در گرو آن دانسته که این فعالیت‌ها از توجیه اقتصادی و پایداری لازم برخوردار باشند. در همین حال، رئیس کمیسیون کشاورزی، آب، منابع

و وجود تأکیدهای مکرر رئیس‌جمهور، معاون اول، رئیس قوه قضائیه، نمایندگان مجلس و وزرای کابینه بر ضرورت مقابله با گرانفروشی و احتکار، بازار همچنان زیر سایه سنگین افزایش قیمت‌ها نفس می‌کشد و فشار معیشتی بر خانوارها روز به روز عمیق‌تر می‌شود. اقتصاد ایران در حالی به ماه‌های ابتدایی سال ۱۴۰۵ رسیده که تبعات جنگ و آسیب‌های واردشده به صنایع مادر، از فولاد و پتروشیمی گرفته تا زنجیره‌های وابسته تولید، بسیاری از بازارها را با تکانه‌های شدید قیمتی روبه‌رو کرده است. صنعت خودرو، واحدهای تولیدی کوچک، بازار مواد اولیه و حتی کالاهایی که پیش از بحران تولید شده بودند، همگی در معرض موج تازه‌ای از گرانی قرار گرفته‌اند. هرچند بخشی از این افزایش قیمت‌ها به عواملی چون تورم مزمن، رشد نرخ ارز، کمبود نقدینگی، دشواری واردات و افت ظرفیت تولید بازمی‌گردد و حتی برخی کارشناسان از احتمال تورم ۵۰ درصدی در نیمه نخست امسال سخن می‌گویند، اما آنچه نگرانی‌ها را تشدید کرده، گسترش رفتارهای سوداگرانه در بازار است؛ از افزایش ناگهانی و بعضاً چندبرابری قیمت‌ها پس از حمله به واحدهای پتروشیمی گرفته تا احتکار کالا و نگهداری محصولات در انبارها برای فروش در روزهای ملتهب‌تر آینده؛ روندی که معیشت مردم را بیش از هر زمان دیگری در معرض تهدید قرار داده است.

عزم دولت در بازار

دولت در روزهای اخیر کوشیده پیام روشنی به بازار مخابره کند: گرانفروشی و احتکار، حتی در دشوارترین شرایط، تحمل نخواهد شد. رئیس‌جمهور با صراحت اعلام کرده که «گرانفروشی و احتکار قابل تحمل نیست»؛ موضعی که از یک‌سو نشان‌دهنده حساسیت دولت نسبت به معیشت مردم است و از سوی دیگر، اذعان به این واقعیت که بخشی از تلاطم قیمتی ریشه در شرایط جنگی و اختلال در زنجیره تأمین دارد. مسعود پزشکیان در پیامی در فضای مجازی تصریح کرد که از افزایش قیمت‌ها آگاه است و بخشی از این وضعیت به تغییر بهای مواد اولیه و مشکلات ناشی از جنگ طالمانه مربوط می‌شود؛ اما همزمان تأکید کرد که سوءاستفاده از این وضعیت، چه در قالب گرانفروشی و چه در هیأت احتکار، به هیچ‌وجه پذیرفتنی نیست. اهمیت این موضع‌گیری زمانی بیشتر آشکار می‌شود که رئیس‌جمهور از وزیر دادگستری خواسته است با هماهنگی قوه قضائیه، با هرگونه تخلفی که آرامش روانی جامعه را برهم می‌زند، بر خوردی جدی و بازدارنده صورت

عمومی به کار گیرند؛ به‌ویژه در سالی که با عنوان اقتصاد مقاومتی نام‌گذاری شده، حمایت از قدرت خرید مردم به یکی از محورهای اصلی سیاست‌گذاری تبدیل شده است. در همین راستا، حجت الاسلام والمسلمین موحدی‌آزاد، دادستان کل کشور، از طراحی و راه‌اندازی سامانه‌ای جدید برای دریافت گزارش‌های مردمی درباره گرانفروشی و احتکار خبر داده است. به گفته او، «سامانه دریافت گزارش مردمی در حوزه اختلال در امر توزیع مایحتاج عمومی موضوع بند (ب) ماده یک قانون اخلاک‌گران در نظام اقتصادی» به‌زودی فعالیت رسمی خود را آغاز خواهد کرد. این سامانه برای دریافت گزارش‌های مردمی درباره گرانفروشی، احتکار و اختلال در توزیع کالاهای اساسی طراحی شده است. دادستان کل کشور نیز بر لزوم برخورد سریع و قاطع دادستان‌ها با متخلفان تأکید کرده تا نظارت اجتماعی و شفافیت بازار تقویت شود.

معیشت زیر بار گرانی

با وجود ورود جدی نهادهای مختلف برای مهار گرانفروشی، خطر عادی‌سازی فشار معیشتی همچنان پایرجاست. به گفته وحید شقاقی‌شهری، جهش قیمت‌ها عمدتاً از رشد هزینه‌های تولید، افزایش نرخ ارز، اختلال واردات و ناطمینانی اقتصادی ناشی می‌شود. او تأکید می‌کند نفی حقوقی «گرانفروشی فاحش» نباید به نادیده گرفتن فشار واقعی بر زندگی خانوارها بینجامد، زیرا مردم کاهش قدرت خرید را در تجربه روزمره خود لمس می‌کنند.

به گفته شقاقی، حتی اگر همه افزایش قیمت‌ها در چارچوب قانونی مصداق گرانفروشی تلقی نشود، جهش چند ده تا چند صد درصدی برخی کالاهای اساسی، از منظر رفاهی بحرانی جدی برای خانواده‌ها به شمار می‌رود. او همچنین تأکید می‌کند اتکا به میانگین‌های آماری، تصویر دقیقی از وضعیت معیشتی ارائه نمی‌دهد؛ زیرا سهم خوراکی‌ها و کالاهای ضروری در سبد هزینه دهک‌های پایین بسیار بیشتر است و همین مسئله موجب می‌شود اقشار کم‌درآمد، تومی به‌مراتب سنگین‌تر از نرخ رسمی را تجربه کنند.

این اقتصاددان با اشاره به نابسامانی زنجیره تأمین نیز معتقد است مجموعه‌ای از واسطه‌گری، ضعف لجستیک، هزینه‌های مبادله و نبود شفافیت، قیمت نهایی کالاهای مصرف‌کننده به سطحی فراتر از توان بسیاری از خانوارها رسانده است؛ وضعیتی که ضرورت توجه جدی‌تر به مهار گرانی و صیانت از قدرت خرید مردم را دوچندان می‌کند.

کالابرگ در مسیر تقویت

همزمان با تلاش دستگاه‌های نظارتی برای کنترل بازار و مقابله با گرانفروشی، دولت کوشیده است از مسیر سیاست‌های حمایتی نیز بخشی از فشار معیشتی وارد بر خانوارها را کاهش دهد. در این میان، اجرای طرح کالابرگ الکترونیکی به یکی از مهم‌ترین ابزارهای حمایتی دولت برای حفظ قدرت خرید اقشار مختلف جامعه تبدیل شده؛ طرحی که اکنون بحث افزایش اعتبار آن نیز به‌طور جدی در دستور کار قرار گرفته است.

طی هفته‌های اخیر، همزمان با افزایش بهای کالاهای اساسی و رشد هزینه‌های زندگی، گمانه‌زنی‌ها درباره احتمال افزایش مبلغ کالابرگ شدت گرفته است. احمد میدری، وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی، نیز با تأیید این موضوع اعلام کرده که افزایش اعتبار کالابرگ در کارگروه دولت در حال بررسی است و این موضوع از خواست‌ها و اولویت‌های اصلی دولت و شخص رئیس‌جمهور به شمار می‌رود.

میدری با اشاره به روند افزایشی قیمت کالاهای اساسی تأکید کرده است که حتی با در نظر گرفتن حداقل قیمت‌ها، میزان رشد هزینه‌ها به رقمی نزدیک به یک میلیون تومان می‌رسد. به گفته او، اگر قیمتی‌های عرضه‌شده در میادین میوه و تره‌بار تهران مبنای قرار گیرد نیز برآوردها تقریباً همین میزان افزایش را نشان می‌دهد؛ هرچند تفاوت‌های جغرافیایی و سطح دسترسی مردم در استان‌ها و شهرهای مختلف، محاسبات نهایی را پیچیده‌تر می‌کند.

وزیر تعاون همچنین توضیح داده که مبنای محاسبه کالابرگ برای ۱۱ قلم کالای اساسی، نرخ ارز مشخصی بوده که اکنون افزایش یافته و همین مسئله ضرورت بازنگری در میزان اعتبار تخصیصی را دوچندان کرده است. به گفته او، دولت در حال بررسی سناریوهای مختلف برای جبران بخشی از افزایش قیمت‌ها و تقویت توان خرید خانوارهاست؛ اقدامی که می‌تواند در شرایط دشوار اقتصادی، نقش مهمی در کاهش فشار معیشتی ایفا کند.

اقتصاد

A T I V E N O

آرمین آیت‌اللهی‌پور

کارشناس مسکن

سرمایه‌های منجمد در بازار مسکن

بازار مسکن ایران سال‌هاست در میانه پارادوکسی مانده که از یک‌سو کمبود عرضه مؤثر را به رخ می‌کشد و از سوی دیگر انبوهی از پروژه‌های نیمه‌تمام و واحدهای خالی را در برابر چشم جامعه قرار می‌دهد؛ منابعی که به‌رغم صرف سرمایه‌های کلان، از چرخه بهره‌برداری خارج شده‌اند. این هم‌نشینی متناقض نشان می‌دهد ریشه بحران نه‌فقط در کمبود ساخت‌وساز، بلکه در ناتوانی در مدیریت ظرفیت‌هایی است که پیش‌تر ایجاد شده و اکنون در وضعیتی معلق گرفتار مانده‌اند. در واقع، آنچه بازار امروز با آن روبه‌روست، بحران کمبود نیست؛ بحران بهره‌برداری است.

با وجود این واقعیت روشن، سیاست‌گذاری مسکن در سال‌های اخیر عمدتاً بر تعریف پروژه‌های جدید متمرکز بوده؛ مسیری که گرچه در ظاهر با هدف افزایش عرضه توجیه می‌شود، در عمل پرسش‌هایی جدی درباره کارآمدی آن برمی‌انگیزد. هنگامی که محدودیت منابع مالی و اجرایی به یک معضل تبدیل شده، آغاز طرح‌های تازه پیش از تعیین تکلیف پروژه‌های کهنه، معنایی جز ادامه حبس سرمایه‌های ملی ندارد. بسیاری از این پروژه‌ها که امروز در نیمه‌راه متوقف شده‌اند، دارای پیشرفت‌های فیزیکی قابل توجه‌اند و تکمیل آن‌ها می‌تواند با هزینه و زمان بسیار کمتر از طرح‌هایی انجام شود که باید از نقطه صفر آغاز شوند.

اهمیت این رویکرد زمانی پررنگ‌تر می‌شود که افزایش شدید هزینه‌های ساخت‌وساز را در نظر بگیریم. جهش قیمت مصالح، رشد دستمزدها و بالا رفتن هزینه‌های جانبی باعث شده هر توقف طولانی مدت، اثر فرسایشی مضاعفی بر سرمایه‌های صرف‌شده بگذارد. این واقعیت اقتصادی بر ضرورت تمرکز بر احیای پروژه‌های نیمه‌تمام می‌افزاید، زیرا راه‌کار کردن آن‌ها نه‌تنها سرمایه‌ای از منجمد می‌کند، بلکه هزینه تکمیل را نیز در آینده سنگین‌تر خواهد ساخت.

مشکلات مالی، چالش‌های حقوقی و ضعف مدیریت پروژه عواملی هستند که بخشی از این وضعیت را رقم زده‌اند، اما آنچه این گره‌ها را به بحران تبدیل کرده، نبود سازوکاری برای پایش مستمر و مداخله به‌موقع است. فقدان چنین نظامی موجب شده پروژه‌ها تا مرز توقف کامل پیش بروند و تازه در آن مرحله به مسئله‌ای عمومی بدل شوند. بازگشت این پروژه‌ها به مدار پیشرفت، نیازمند طراحی سیستمی برای شناسایی، اولویت‌بندی و پشتیبانی از طرح‌هایی است که قابلیت احیادارند؛ چه از طریق مشوق‌های هدفمند، چه تسهیل مالی، و چه ورود دولت در پروژه‌های کلیدی.

در کنار این، واحدهای خالی نیز سهم جدی در تنگنای بازار دارند؛ خانه‌هایی که به‌واسطه نگاه صرفاً سرمایه‌ای یا نبود سیاست‌های تنظیمی مؤثر، از ورود به بازار مصرف بازمانده‌اند. فعال‌سازی این ظرفیت پنهان می‌تواند بخشی از فشار تقاضا را کاهش دهد و به تعادل بازار باری رساند. در مجموع، بحران مسکن بیش از آنکه ناشی از کمبود مطلق باشد، نتیجه مدیریت ناکافی ظرفیت‌های موجود است. در این میان احیای پروژه‌های نیمه‌تمام ضرورتی اقتصادی است؛ ضرورتی برای آزادسازی سرمایه‌های منجمد، جلوگیری از اتلاف بیشتر منابع و کاستن از فشار سنگین بر بازار مسکن.

“

همزمان

با تشدید

نظارت‌های

دولتی و

قضایی،

نگرانی‌ها

درباره تعمیق

شکاف

معیشتی و

کاهش مستمر

قدرت خرید

خانوارها

همچنان رو به

افزایش است